

Könyvtárosok szakmai fejlődése 2.0: online személyes tanulói hálózatok fejlesztése

A munka világába lépőknek képesnek kell lenniük a folyamatos és gyors tanulásra. Nem az számít, hogy mit tudnak most, hanem hogy naprakészek tudnak-e maradni. Ha a könyvtárosok nem keresik aktívan a fejlődés lehetőségét, passzivitásukkal hozzájárulnak ahhoz, hogy tudásuk elavulttá váljon.

A szakmai fejlődés fontossága

Az internet és a különféle technológiák robbanásszerű fejlődésének, valamint az egyre komplexebb információs igényeknek köszönhetően változnak a könyvtárosok feladatai/munkakörülményei is. A könyvtárosoknak lépést kell tartaniuk az ügyfelekkel, és ennek legjobb módja a különféle szakmai fejlődési lehetőségek keresése. Ahogy a könyvtárhatalmasok igényei megváltoznak és elvárják az új technológiák alkalmazását, úgy változik a könyvtárak szerepe is, és ezért a könyvtárosképzés átalakulása sem elkerülhető. A hagyományos (frontális) oktatásba is széleskörűen beépíthető az új technológiák használata és a felhasználó-központú szemléletmód, de fokozottan igaz ez az online képzésekre is.

A könyvtárak és a felhasználók változó szerepei

A könyvtárak hajlamosak feltételezni, hogy korábbi szolgáltatásaik továbbra is sikeresek maradnak, holott a felhasználók és igényeik egyre inkább differenciálódnak. Így természetesen az az ideális, ha a könyvtárak szolgáltatásai is így alakulnának, fejlődnének. A könyvtár és a felhasználói közötti kommunikációnak sokkal átfogóbbnak kell lennie, mint amit a *Shannon* és *Weaver* által megalkotott alapmodell mutat. A csupán információra épülő tevékenység helyett a könyvtáraknak a lehető leg-

hatékonyabb kommunikációra épülő tevékenységet kellene végezniük.

A könyvtárosképzés változó szerepe

Ranganathan a könyvtártudomány ötödik törvényeként megfogalmazza, hogy a könyvtár egy fejlődő szervezet. Ugyanez igaz a könyvtárosképzésre is, és ennek megfelelően a különféle könyvtár- és információtudományi képzési programok változtak is az elmúlt években annak érdekében, hogy alkalmazkodjanak az új technológiákhoz (pl. online vagy távoktatás). Többé nem feltétlenül szükséges fizikai valónkban is jelen lenni ahhoz, hogy információhoz jussunk, vagy eseményeken vegyünk részt. *Meyrowitz* paraszociális interakciónak nevezi ezt a jelenséget, amely pszichológiailag hasonlít a frontális kapcsolatokhoz.

Szaktudás

A szaktudás szerepe is megváltozik, ahogyan az oktatóközpontú hagyományos képzésről a tanulóközpontú online képzésre térünk át. Az utóbbi lehetőséget ad a tanulóknak számára, hogy kialakítsák a saját tanulási módjaikat és személyre szabottabbá tegyék a képzést. Ennek megfelelően változik a tanítási folyamat is, amely figyelembe veszi a tanuló elvárásait, valamint azt, hogy hogyan lehet a leghatékonyabban célba juttatni a szükséges információt. Így a képzés sokkal inkább az intézmények és tanulóik közti együttműködésről szól.

Az online képzések tervezési szempontjai

Mint mindennek, úgy az újfajta technológiák alkalmazásának is megvannak a hátrányai, korlátai, amelyeket az online képzés megtervezésekor fi-

gyelembe kell venni. Az online oktatásban elveszik az interperszonális dinamika, ami szociális elszigeteltséghez és magányhoz vezethet, különösen aszinkron, számítógép által közvetített kommunikáció esetén. A tanulás nemcsak a tananyagról szól, hanem az oktatók és a tanulók által alkotott közösségről is. Ennek a kérdésnek a megoldása online környezetben igazi kihívást jelent. Azonban ha sikerül, és létrejön egy, a tanulók igényeit figyelembe vevő, rugalmas online tanulási környezet, az hatékonyabban képezhet jobb könyvtári szakembereket, mint a hagyományos módon.

Folyamatos képzés/szakmai fejlődés

A tanulás nem ér véget a mesterszakos diploma kézhezvételével, éppen ellenkezőleg: a diploma csak a kezdete egy könyvtáros képzésének. A könyvtárosoknak szakmai pozíciójuk megőrzéséhez általában nem kötelező továbbképzéseken részt venniük. A folyamatos szakmai képzés számukra önkéntes. Ezenkívül két másik probléma is felmerül: egyrészt nincsen olyan központi intézmény, amely biztosítaná és felügyelné ezeket a továbbképzéseket, másrészt pedig így minőségellenőrzés sincsen. Az ALA és az IFLA megfelelő szekciói is tettek lépéseket a probléma orvoslása érdekében, azonban egyelőre sajnos nem született tartós megoldás. A Web 2.0-es eszközök (blogok, wikik, közösségi hálózatok) robbanásszerű elterjedése hozott némi változást a kérdésben, ezek ugyanis tökéletesen alkalmasak tartalommegosztásra, valamint közösségek építésére téren és időn átívelve, így a könyvtárosok folyamatos szakmai fejlődéséhez is nagy segítséget nyújthatnak.

Online tanulói közösségek építése

Különösen három fogalom járul hozzá annak megértéséhez, hogy a közösségi szoftverek segítségével végzett online szakmai képzés miért is lehet életképes alternatívája a hagyományos módszerekkel történő képzéseknek: önálló tanulás, kollektív intelligencia és tudásközösségek, valamint gyakorlati közösségek. Az önálló tanulás (self-directed learning) informális, a tanuló által kezdeményezett, független folyamat. Sok könyvtáros végez ilyenfajta tevékenységet, amikor például szakmai blogokat, wikiket olvas. A kollektív intelligencia az egyének tudásának az együttese, amely segíti a tudásközösségek létrejöttét, ahol a résztvevők megosztják egymással a tudásukat, így a tanulás aktív folyamattá válik. Mindez a különféle online

alkalmazások használatával sokkal egyszerűbben kivitelezhető, mint hagyományos módszerekkel. A tudásközösséghez hasonló fogalom a gyakorlati közösség, melynek tagjai például a különböző problémák megoldására alkalmazott gyakorlatok tapasztalatait osztják meg egymással.

Az említett három fogalom segítségével épülnek fel a személyes tanulói hálózatok, melyek középontjában a tanuló áll és a hálózat az általa kiépített kapcsolatokból épül fel. Nem szükséges, hogy ezek azonos idejűek legyenek, sőt a partnereket sem kell feltétlenül személyesen ismerni. Online környezetben akár globális szintű is lehet egy ilyen hálózat.

Szakmai fejlődés 2.0 – példák

A szakmai fejlődéshez használt legkedveltebb web 2.0-es eszközök a blogok, a wikik és a közösségi oldalak. A blogok száma az elmúlt években többszöröződött, amely többek között annak is köszönhető, hogy a kezelésük egyszerű, nem igényel programozói tudást. A könyvtáros szakmai témájú blogok száma is több százra tehető. A wikik is hasonló népszerűségnek örvendenek. A wikik lehetőséget adnak a csoportos munkára, amely során egymás munkáját tökéletesítik a résztvevők, és a korábbi verziók is megtekinthetők. A közösségi hálózatok leginkább a többi szakmabelivel való kapcsolattartást segítik. Az olyan ismertebb közösségi oldalak mellett, mint a Twitter, léteznek speciálisabb közönségeknek szóló közösségi hálózatok is – többek közt a Ning kínálja lehetőséget szakmai közösségi hálózatok létrehozására.

Konklúzió

Az online tanulás nem csodaszer, nem jelent megoldást az eltérő típusú tanulók számára. A tudásközösségek építése tényleges részvételt igényel, megfelelő technológiai ismeretek és idő szükséges hozzá, amivel nem minden könyvtáros rendelkezik. Ennek ellenére egy fejlődő, további kutatásra érdemes területről van szó (pl. hogyan lehet motiválni a könyvtárosokat a részvételre).

A technológiai fejlődés, és azon belül főként az új kommunikációs lehetőségek hatással vannak a könyvtár- és információtudományi képzésekre is. A tanuló szempontjából a leghatékonyabb tanulási szituáció – legyen az akár hagyományos, akár online – az, amelynek során a kollégák között in-

TMT 63. évf. 2016. 8. sz.

terakció megy végbe egy olyan környezetben, ahol a tanulók a társaikkal és az oktatóval közösen teremtik meg a tudást. Habár egy ilyen tanulási környezet online közegben való megteremtése és fenntartása jelentős tervezést és erőfeszítést igényel, határozottan előre viszi az online könyvtárosképzést és a folyamatos szakmai fejlődést.

/COOKE, Nicole A.: Professional development 2.0 for librarians: developing an online personal learning network (PLN). = Library Hi Tech News, 29. évf. 3. sz. p. 1–9./

*(Adolf Adrienn,
ELTE BTK Germanisztikai Intézet Könyvtára)*